

Flexibilisering Hoger Onderwijs

FACTA Studiedag
'Flexibilisering in het HBO'

Paul Zevenbergen

30 maart 2017

Context: Nationaal

- Aanleiding is rapport Rinnooy Kan: impuls aan deelname volwassenen aan hoger onderwijs
- Leven lang leren: een discussie die al decennialang loopt...
- Werkend leren/lerend werken: toch zeker ook al een decennium gespreksonderwerp...
- Nog zo één: grotere deelname aan hoger onderwijs
- Studeren op maat/flex-studeren door het ISO en LSVb op de agenda gezet; 'flexstudent' als aparte inschrijfvorm?
- De nationale thematiek lijkt (natuurlijk) erg op de internationale

Context: internationaal

- OECD (samenwerkende westerse landen)
 - Student-gecentreerd leren, eigenaar eigen leerproces
 - Flexibel inspelen op individuele verschillen
 - Ruimte voor samenwerkend leren
 - Hoge verwachtingen van de studenten (wederzijds...)
 - Leergemeenschap van studenten en docenten
 - Inter-/multi-disciplinair onderwijs; brede opdracht
- ESG (Europese richtlijnen externe kwaliteitsborging)
 - Student centered learning

Aard van het experiment

- Oplossingsrichting: flexibilisering van het onderwijs aanbod: 'meer maatwerk'
- Daarom: experimenten (2016-2022) met flexibeler hoger onderwijs:
 - **Experiment leeruitkomsten**
 - Experiment accreditatie onvolledige opleidingen
 - Experiment educatieve minor
- Experiment vraagfinanciering ('vouchers'); vooral domeinen techniek, ICT, zorg en welzijn

Dit experiment kan een wissel in het HO worden!

- Omvangrijk maakt kansrijk!
- Momentum voor mogelijk een nieuwe afslag in het hoger onderwijs op thema's waar al decennia over wordt gedacht
- Nationale én internationale impuls
- Veel enthousiasme bij de instellingen, vooral in het HBO
- Uitdaging zit in de bekostigingssystematiek. Wat gaan we leren van het experiment vraagfinanciering?
- Bij voortgaande flexibilisering neemt relevantie van huidige voltijd/deeltijd/duale varianten af...

Waar staat het experiment nu?

- In twee aanvraagronden zijn instellingen door OCW 'toegelaten'
- In drie ronden zijn experimenteervarianten ter beoordeling aan NVAO aangeboden om te starten
- Beoordeling is 'marginaal' en op niveau van gehanteerd opleidingsconcept
- Na (recente) start aan de slag; goede uitwisseling van ervaringen
- Aanvraagrondes mei en november 2016, februari, mei en november 2017, maart 2018.

Wat zien we vanuit de NVAO? (1)

Vooropgesteld: de experimenten zijn net onderweg

- Beeld is gebaseerd op de binnengekomen aanvragen. Deze variëren van degelijk uitgewerkt tot soms onvolledig (onduidelijk welke opleidingen betrokken, wanneer starten, tegenstrijdige informatie)
- Instellingen starten realistisch; vaak nog kleine leeruitkomsten met overeenkomende toetsing

Wat zien we vanuit de NVAO? (2)

- De flexibiliseringsinitiatieven gaan duidelijk in op de hoofdthema's:
 - Flexibele leerroutes, modulaire opbouw, blended learning
 - Validering van reeds verworven competenties
 - Leerwegonafhankelijke toetsing
 - Werken met eenheden van leeruitkomsten
- Kernteams trekken er hard aan. Bijna overal een scholingsplan
- Het traditionele leeraanbod is nog aanwezig

De deelnemende instellingen wisselen veel en regelmatig ervaringen uit!

Gaandeweg het experiment: verder uitwerking en concretisering (1)

- Het concept (eenheden van) leeruitkomsten
 - Vaak kleine eenheden, soms grote thematische blokken
 - Eisen vaak op niveau van individuele leeruitkomsten, niet op niveau van de eenheden
 - Beperkt zo'n veelheid aan eisen niet de flexibiliteit?
- Leerwegonafhankelijke toetsing
 - 'veel kleine eisen'
 - Veel bijbehorende beoordelingscriteria
 - Maar ook: vormen van integrale toetsing (bv beroepsproduct)

Gaandeweg het experiment: verdere uitwerking en concretisering (2)

- Bredere betrokkenheid naast kernteams, zeker bij veel flexibele varianten
- Definitie, maar vooral formulering van leeruitkomsten (“Concreet en specifiek, maar niet dichtgetimmerd”)
- Eenheden van leeruitkomsten: niet te groot, niet te klein
- Onderwijsovereenkomsten moeten goed zijn: wederzijdse verwachtingen zo helder mogelijk
- Totale ‘maatpak’ moet van niveau zijn en relevant: doorstroom naar vervolgopleiding of arbeidsmarkt

Rol NVAO: binnen het mogelijke verrassend weinig onmogelijk

- Open standaarden bieden veel ruimte
- Overtuig je onafhankelijke kritische *peers*
- Aanpassingen accreditatiekader:
 - Opleiding (nog) meer in regie
 - Vertrouwen en eigenaarschap: opleidingen én de *peers*
 - Investeren in de voorbereiding:
 - training van panelvoorzitters/leden (audit én attitude)
 - Actievere en vroegtijdige(r) informatierol NVAO
 - Mogelijkheden en onmogelijkheden in accreditatie
 - Wat te verwachten en wat is (niet!) nodig?

Ja: een experiment, maar wel échte studenten en échte diploma's

Beoordelingsdilemma: bij experimenteren hoort (veilige) ruimte. Maar er zijn échte studenten en échte diploma's. Dit geeft dubbele rol NVAO:

- *Partner*
 - actieve deelname aan de landelijke bijeenkomsten
 - goed overleg over accreditatiebeoordeling experimenteervarianten
 - Vraagbaak
- *Beoordelaar*
 - lichte toets
 - accreditatiebeoordeling experimenteervarianten: 'meelopen' of los van de reguliere variant; relevante deskundigheid in het panel

www.nvaao.net

+31 70 312 2342

p.zevenbergen@nvaao.net

@nvaao

Bijlagen

Hoofdconclusies Cie. Rinnooy Kan (1)

Hoger onderwijs voor volwassenen:

Moet mogelijkheden bieden tot gefaseerde deelname aan korter durende opleidingsactiviteiten. Die activiteiten moeten resulteren in certificaten en studiepunten, die te stapelen en 'transferable' zijn. Dit moet uiteindelijk leiden tot verzilvering in de vorm van een diploma; diplomagerichtheid moet ook bij gefaseerde deelname het doel en uitgangspunt zijn.

Hoofdconclusies Cie. Rinnooy Kan (2)

Hoger onderwijs voor volwassenen moet aansluiten bij de praktijkervaring van de volwassen deelnemer, door:

- te erkennen wat de deelnemer al heeft geleerd, hoe en waar dan ook, zodat in de opleiding niet meer hoeft te worden gewerkt aan zaken die men al kan en kent;
- in het onderwijs (binnen opleidingskaders) aan te sluiten bij leervragen die voortkomen uit de eigen ervaringspraktijk van deelnemers;
- mogelijkheden te bieden tot toepassing van het geleerde in de praktijk en toetsing van het geleerde aan die praktijk.

Hoofdconclusies Cie. Rinnooy Kan (3)

Hoger onderwijs aan volwassenen moet flexibel en efficiënt zijn vormgegeven, door:

- maatwerk in de afstemming op reeds verworven competenties van volwassen deelnemers;
- gebruik te maken van de mogelijkheden die de werkplek biedt voor het uitvoeren van leeractiviteiten in het kader van de opleiding;
- gebruik te maken van tijd- en plaatsonafhankelijk leren met behulp van online onderwijs (e-learning en blended learning).

OECD: 7 principes van een uitdagende leeromgeving (1)

1. Recognise the learners as its core participants, encourage their active engagement, and develop in them an understanding of their own activity as learners (“self-regulation”).
2. Be founded on the social nature of learning and actively encourage group work and well-organised co-operative learning.
3. Have learning professionals who are highly attuned to the learners’ motivations and the key role of emotions in achievement.
4. Be acutely sensitive to the individual differences among the learners in it, including their prior knowledge.

OECD: 7 principes van een uitdagende leeromgeving (2)

1. Devise programmes that demand hard work and challenge from all without excessive overload.
2. Operate with clarity of expectations and deploy assessment strategies consistent with these expectations; there should be strong emphasis on formative feedback to support learning.
3. Strongly promote “horizontal connectedness” across areas of knowledge and subjects as well as to the community and the wider world.

Lichte toets voorafgaand aan start van het experiment

- Protocol als uitwerking van het accreditatiekader. Bedoeling toets: presentatie van een uitgewerkt onderwijsconcept op niveau van de variant
- Lichte toets volgens het 'ja, tenzij'-principe. Uitvoering met behulp van:
 - de voorbeeldaanvraag
 - de BOB versie van het kader
 - een bureautoets NVAO, in beginsel geen inzet panel

Beoordeling is advies aan OCW

- Rol Inspectie: beoordeling naleving zorgplicht
- Eén advies van Inspectie en NVAO

- Mei ronde 2016: 9 aanvragen, 8 positief
- November 2016: 12 aanvragen, 7 positief
- Februari 2017: besluit OCW volgt

Tussentijds externe evaluaties

- Externe tussentijdse evaluatie van het experiment door een extern onderzoeksbureau: 'beleidstheorie' en de praktijk
- Alle experimenteervarianten worden als onderdeel van de reguliere accreditatiecyclus beoordeeld
- NVAO maakt afspraken met de deelnemende instellingen:
 - Adequate beoordeling (immers: echte studenten en echte diploma's)
 - Zo min mogelijk extra/dubbel werk voor de instellingen

Handige websites rond flexibilisering

- Regelingen en verslagen van bijeenkomsten:
<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/hoger-onderwijs/inhoud/experimenten-om-deeltijdonderwijs-flexibeler-te-maken/pilots-flexibilisering>
- Accreditatie-dingen:
<https://www.nvao.net/recent/publicaties/documentatie-experimenten-flexibilisering-en-leeruitkomsten>
- Hogescholen 'heel veel deeltijd':
<https://heelveelindeeltijd.nl/>

De uitgangspunten van het nieuwe stelsel...

- Meer eigenaarschap voor medewerkers van instellingen en van studenten
- Uitgaan van vertrouwen, ingrijpen waar nodig
- Lastenverlichting accreditatiestelsel
- Randvoorwaarden:
 - Doeltreffend, doelmatig en toekomstbestendig
 - Voldoen aan internationale normen, met name European Standards and Guidelines
- Belangrijkste veranderingen komen hierna aan bod.

[https://nvaio.net/system/files/procedures/Belangrijke verschillen beoordelingskaders 2014-2016.pdf](https://nvaio.net/system/files/procedures/Belangrijke%20verschillen%20beoordelingskaders%202014-2016.pdf)

...zijn in lijn met de NVAO kernwaarden

- Onafhankelijkheid
- Duidelijkheid
- Transparantie
- Respect
- Vertrouwen

Meer ruimte voor in lijn brengen accreditatie en interne kwaliteitszorg

- Zelfevaluatie vorm-vrij, mogelijkheid om gebruik te maken van bestaande documenten (is ook lastenverlichting), standaarden wel herleidbaar
- Instelling is 'in de lead' voor wat betreft materiaal ter inzage tijdens locatiebezoeken (naar eigen inzicht). Panels zijn terughoudend in het opvragen van aanvullende informatie (is ook lastenverlichting)
- Opleidingsbeoordeling: mogelijkheid om als sector vooraf in gesprek te gaan met NVAO over inrichting proces (kan ook leiden tot minder lasten)
- Verbetering en verantwoording van elkaar onderscheiden, ook in de panelgesprekken
- ITK: visie is duidelijk, gedeeld, doorleefd en is praktijk

Grotere rol en betrokkenheid van studenten en medezeggenschap

- Studenten/opleidingscommissie krijg(en) eigen hoofdstuk (bij bestaande opleidingen)
- Zelfevaluatie moet voorgelegd worden aan medezeggenschap
- Herstel: herstelplan vergt advisering/beoordeling door opleidingscommissie
- Bij de instellingstoets kwaliteitszorg (ITK) staan bij de verschillende standaarden expliciet de rol en betrokkenheid van de stakeholders beschreven.

Eerlijk: dit kan lastenverzwaring zijn...

...tenzij de interne kwaliteitszorg al goed is geregeld!

Verdere lastenverlichting door afslanking van het kader (van 60 naar 30 pagina's...)

- Aantal soorten beoordelingen teruggebracht van 7 naar 2 (instellingstoets kwaliteitszorg (ITK) en opleidingsbeoordeling).
- Overlap kader ITK en beperkte beoordeling weggenomen
- Onderscheid tussen uitgebreide en beperkte opleidingsbeoordeling blijft bestaan.
- NVAO zoekt verder naar mogelijkheden voor proportionele toetsing: 'proven performance' (zoals ITK) kan leiden tot minder intensieve toetsing en dus ook snellere afhandeling door NVAO

Panels worden getraind: werkwijze, 'mindset' en consistentie

- Alle panelleden krijgen een training/briefing over de desbetreffende beoordeling
- Specifieke training van voorzitters vanuit competentieprofiel (bijlage); ook te gebruiken bij eigen peer review
- Criterium onafhankelijkheid panel beknopter en scherper geformuleerd: geen directe, of indirecte banden die leiden tot een conflict of interest
- ITK toegevoegd: expertise met betrekking tot effectiviteit van kwaliteitssystemen, maatschappelijk veld, werkveld, deskundigheid specifieke aspecten (zijn detailpunten)